

2001 год

Швед, В. Зэльвенскі кірмаш / В.Швед // Праца. – 2001. – 13 лютага. – С.3.

У эпоху апошняга трыццацігоддзя існавання прыгоннага права ў Расіі значную ролю ў гандлі адыгрывалі кірмашы – рэгулярна, у адным месяцы і ў адзін час арганізоўваемыя вялікія таргі. У 1830-я гады ў Беларусі штогод у кірмашовым гандлі ўдзельнічала каля 296 тысяч чалавек, г.зн. прыкладна 10 працэнтаў усяго насельніцтва.

У Гродзенскай губерні ў гэтыя гады збіраўся 21 кірмаш. І адным з самых буйных быў Зэльвенскі ў тагачасным Ваўкавыскім уездзе, што тлумачылася зручным размяшчэннем мястэчка на скрыжаванні гандлёвых шляхоў з Беларусі ў Польшчу і з Прыбалтыкі на Украіну.

У канцы 30-х гадоў XIX стагоддзя Зэльвенскі гасціны двор знаходзіўся ў цэнтры мястэчка, на вялікай плошчы, дзе мелася каля двухсот лавак, крытых чарапіцай, два леднікі для захоўвання хуткапсуючыхся прадуктаў, а таксама калодзеж – немалаважная дэталі, паколькі ў сярэдзіне лета, калі праходзіў кірмаш, пажары былі даволі частай з’явай.

Сярод гандляроў выдзяляліся купцы пераважна трэцяй гільдыі, мяшчане, памешчыкі і сяляне. Гандаць парушаў былую натуральнасць гаспадаркі. Чым жа гандлявалі ў Зэльве? Ведамасці аб руху гандлю на кірмашы падраздзялялі прывозімыя тавары на тры разрады: I – “расійскія”, II – “еўрапейскія іншаземныя”, III – “азіяцкія каланіяльныя”. Акрамя таго на Анненскім кірмашы ішоў гандаць рагатай жывёлай і коньмі. Іх прыганялі памешчыкі і гандляры Лідскага, Кобрынскага і Брэсцкага ўездаў Гродзенскай губерні, часткова Валынскай і Люблінскай (Царства Польскае) губерняў. Збывалі тут коней да 1832 года і Сапегі, якія мелі вялікі конны завод.

Кірмаш адыгрываў сур’ёзную ролю ва ўнутраным гандлі Гродзенскай губерні і наогул у Беларусі. І гэта нягледзячы на тое, што развіццё пастаяннага гандлю ў выглядзе лавак, магазінаў, палатак, пашырэнне сеткі базараў скарачала сферу іх дзейнасці.

Кірмаш у Зэльве быў не толькі гандлёвым цэнтрам, але і часовым – на перыяд яго дзеяння – месцам увесяленняў. Сюды прыязджалі тэатральныя калектывы, жанглёры, фокуснікі, цыганы з дрэсіраванымі мядзведзямі. У 60-70 гады XIX стагоддзя Анненскі кірмаш губляе сваё значэнне, падобна і многім іншым.

Броска, Т.П. Зэльвенскі (Анненскі) кірмаш вачыма даследчыка Паўла Баброўскага / Т.П.Броска // Праца. – 2001. – 20 лютага. – С.5
Прапануем увазе чытачоў абяцаныя вытрымкі з кнігі П.Баброўскага

«Материалы для географии статистики России, собранные офицерами генерального штаба. Гродненская губерния». 1863 год.

Торговые пути «В XVIII ст. торговля развивалась в Гродно, Слониме, в незначительном местечке Зельве (Волков. Уезда) под покровительством могущественных Сапегов, процветала одна из замечательнейших ярмарок в литовском государстве, которое, несмотря на свой сильный упадок, ещё и теперь занимает первое место в литовских губерниях» (стр.233).

«Зельвенская ярмарка, привлекая купцов из разных пунктов империи, оказывает влияние на особое сочетание в дорогах и как бы воскрешает, на короткое время, ничтожное значение тех из них, которые, по изменившимся обстоятельствам, уступили другим свое имя и значение» (стр. 234).

Зельвенская ярмарка «С прочих мест товары доставляются на еврейских фурах, по 50 пудов в каждой фуру.

Некоторые торговцы доставляют товар в Зельву на собственных лошадях.

Нагруженная фура, в четыре лошади, проезжает расстояние в 100 верст в трое суток, при всех благоприятных условиях.

На доставку товаров гужем из Москвы в Зельву употребляют три недели, из Нижнего Новгорода – месяц, из Варшавы – 10-15 дней, из Гродна – двое, трое суток». (стр 245).

Броска, Т.П. Зэльвенскі (Анненскі) кірмаш вачыма даследчыка Паўла Баброўскага / Т.П.Броска // Праца. – 2001. – 20 сакавіка. – С.5

Привоз товаров «Самое деятельное участие в ярмарке принимают купцы Гродненской губернии, привозимый ими товар в общем бюджете составляет несколько менее половины – 46,8 %.

Самый выгодный сбыт на Зельвянской ярмарке имеют товары русские – лошади, рогатый скот, мыло, свечи, табак, фарфоровая и фаянсовая посуда и отчасти – бумажные и шерстяные материи.

Из русских товаров невыгодный сбыт имели книги и эстампы, коих продаётся от 20 до 30 %, во время войны неудачно сбывалось железо, а в 1856 г. и меха до 30 %.

По окончании неблагоприятного для торговли периода (1851 – 1856), в третье пятилетие сбыт увеличился, но ярмарка потеряла свое прежнее значение – как по количеству привоза, так и по относительной продаже, так что общий оборот 1857 г. уступал обороту 1847 г. на 47 %. (Стр.454).

Броска, Т.П. Зэльвенскі (Анненскі) кірмаш вачыма даследчыка Паўла Баброўскага / Т.П.Броска // Праца. – 2001. – 31 сакавіка. – С.3
У час Анненскага кірмашу на базарнай плошчы мястэчка Зэльва і прылягаючай мясцовасці было разгорнута больш 200 лавак для продажу тавараў.

Павел Баброўскі ў кнізе “Материалы для географии статистики России. Гродненская губерния» прыводзіць некалькі табліц, аналіз якіх дае нам магчымасць паглядзець на кірмаш з пункту гледжання наведвальнікаў па роду іх заняткаў. Так у 1856 годзе з таварамі прыязджалі: памешчыкі, чыноўнікі і афіцэры – 118 чалавек. Купцы, гандляры і розныя падатныя людзі – 125 чалавек.

«Особенно много съезжается евреев, из коих одни запасаются товарами на целый год, другие снабжают помещиков ссудами, делают взыскания по займам, заключают договоры, от чего Зельвенскую ярмарку справедливее назвать еврейскими контрактами» (Стр. 455).

Разам з тым П.Баброўскі пісаў: «Посетителей из Гродненской губернии в действительности гораздо более числа, показываемого в официальных источниках, в списках полиция отмечает не всех торговых людей Волковысского, Слонимского уездов. По нашему мнению, общее число посетителей Гродненской губернии, т.е. торговцев, людей промышленных и помещиков, если увеличить цифру Гродненской губернии на 50 % простирается до 560 человек.

Сверх того, в течение ярмарки, в торговые дни, по четвергам и воскресеньям, собирается множество крестьян и жителей Волковыска, смежных местечек; число посетителей в эти дни возрастает до 3000 человек». (Стр.456).

Узнікае пытанне: “А дзе ж жылі наведвальнікі кірмашу?”
«Приезжие на ярмарку помещики нанимают квартиры, некоторые находят помещение в кафе-гауз.

Купцы и торговцы живут или у хозяев и содержателей постоянных дворов, или за недостатком помещений у жителей местечка, помещаются рядом с товаром». (Стр.457).

Што з’яўляецца, на думку П.Баброўскага, прычынамі заняпаду Зэльвенскага (Анненскага) кірмашу?
«Существенными причинами упадка ярмарки полагают надобно, кроме войны, неурожаев, голода и поимки контрабанды – заметное охлаждение купцов, особенно из губерний великороссийских и царства польского». (Стр. 454).

Прайшло некалькі дзесяцігоддзяў. У канцы XIX – пачатку XX стагоддзяў у Гродзенскай губерні адкрываюцца новыя кірмашы. У 1902 годзе зноў быў

адноўлены кірмаш і ў Зэльве. Але ў гэты час пераважаў базарны тып кірмашоў, якія мала чым адрозніваліся ад звычайных.

Чыгрын, С. Анненскі кірмаш у Зэльве / Сяргей Чыгрын // Слоні́мская газета. – 28 чэрвеня. – 2001. – С.8 – 9.

Менавіта так у XVIII – канцы XIX стагоддзяў называўся кірмаш, які праславіў Зэльву на ўсю Еўропу.

Кірмаш у Зэльве з’яўляўся не толькі гандлёвым цэнтрам, але і месцам увесялення, адпачынку. Тут быў тэатр, які належаў Сапегам. Сюды прыязджалі тэатральныя калектывы з Парыжа, Варшавы і Вільні. Асаблівай папулярнасцю на кірмашы карысталася гульня ў рулетку. Яна прыцягвала ў Зэльву вялікую колькасць багатых людзей, чыноўнікаў, усіх аматараў “вострых” адчуванняў.

З таго часу прайшло больш за стагоддзе. Нагадаць пра Зэльвенскі славуты кірмаш вырашылі Упраўленне культуры Гродзенскага аблвыканкама сумесна з Зэльвенскім райвыканкамам. Яны арганізавалі ў Зэльве вялікае абласное свята. Яно пачалося на цэнтральнай плошчы пасёлка, сабраўшы некалькі тысяч чалавек. Свята віталі мясцовыя акцёры ў вобразах князя Сапегі і яго світы, якія і адкрылі ўрачыстае мерапрыемства. Пасля пачаўся вялікі канцэрт калектываў мастацкай самадзейнасці Слонімскага, Мастоўскага, Зэльвенскага, Бераставіцкага, Дзятлаўскага, Ваўкавыскага, Навагрудскага, Свіслацкага і Шчучынскага раёнаў. Гучалі не толькі беларускія песні, але і прыпеўкі, анекдоты, вершы. З цэнтра плошчы Зэльвы свята разыйшлося па ўсім пасёлку. Найбольш удзельнікаў свята было на полі для гульняў. Тут праходзілі беларускія народныя конкурсы і гульні.

Пасля абеду свята працягвалася на стадыёне “Колас”. Запомніліся найперш конкурс павозак і выстава конных парод.

Цікавым і захапляючым на свяце ў Зэльве былі паказальныя выступленні выхаванцаў конна-спартыўнай школы Лідскага раёна і рыцарскі турнір, а таксама святочны феерверк і дыскатэка для моладзі.

Вядома, у дзень урачыстасці шмат працавала гандлёвых кропак. Але, на жаль, не было нідзе кніжных выстаў і гандлю. А сто пяцьдзсят гадоў назад на Анненскі кірмаш з Вільні кнігар Рафаловіч прывозіў у Зэльву сотні кніг. І Зэльвенцы іх накуплівалі столькі, што хапала чытаць на ўвесь год.

Крэчка, К. Новае дыханне Анненскага кірмашу / Клаўдзія Крэчка // Праца. – 2001. – 30 чэрвеня. – С.1 – 2.

...1720 год – яркая старонка ў жыцці Зэльвенскага краю, якая сведчыць аб адкрыцці ўнікальнага па свайму значэнню Анненскага кірмашу. ...Праз стагоддзі Зэльвеншчына палічыла сваім абавязкам адрадіць

традыцыю Анненскіх кірмашоў. Яго ўдзельнікаў, гасцей, жыхароў пасёлка і раёна вітае на старажытнай, знакамітай культурнымі традыцыямі зэльвенскай зямлі старшыня раённага выканаўчага камітэта Л.У.Эльшэвіч. Ён павіншаваў усіх з адкрыццём свята, пажадаў добрых уражанняў, дзелавых пагадненняў і прыемнага адпачынку, выказаў надзею, што Анненскі кірмаш у Зэльве стане адной з галоўных штогадовых падзей не толькі ў раёне, але і вобласці.

Па старадаўняй традыцыі, як і было ў тагачаснае адкрыццё кірмашу, пачынаецца парад вынасу сцягоў з гербамі гарадоў – удзельнікаў свята. Князь Сапега ў гонар свята перадае грамату, як сімвал адраджэння і ўзнаўлення Анненскага кірмашу ў Зэльве старшыні райвыканкама. Так адбывалася адкрыццё Анненскага кірмашу ў Зэльве 24 чэрвеня 2001 года.

Кіпіць, віруе кірмаш... Аматарам песень і танцаў прадастаўлена магчымасць паглядзець выступленні выдатнейшых калектываў, гасцей свята. З розных куточкаў зэльвенскага раёна з'ехаліся сюды народныя майстры і майстрыхі, каб прадэманстраваць свае, непараўнальныя ні з чым, ручныя вырабы.

Шмат людю сабралася на пляцоўцы каля раённага Дома культуры, дзе праходзіла дэманстрацыя мадэляў трыкатажнай фабрыкі “Зальвянка”. А непадалёку праводзіліся цікавыя атракцыёны.

А які ж Анненскі кірмаш без коней! Няхай сабе сёння іх і не столькі, але сваіх прыгожых буланых і вараных прывялі на кірмаш амаль усе гаспадаркі раёна.

Анненскі кірмаш у Зэльве атрымаў новае дыханне. Такім уяўлялі яго зэльвенцы і госці ці іншым?